

АСАБЛІВАСЦІ ПЕРЫФРАЗЫ Ё ПАЭМЕ ЯКУБА КОЛАСА «НОВАЯ ЗЯМЛЯ»

У мастацкім стылі выкарыстоўваюцца самыя разнастайныя сродкі моўнай выразнасці. У маўленчай тканіне мастацкага твора элементы мовы выступаюць інструментам фарміравання вобразаў, набываюць дадатковае эстэтычнае значэнне, эмацыянальна ўздзейнічаюць на чытача, далучаючы яго да сумеснай з аўтарам творчасці. У мастацкім стылі эстэтычная функцыя мовы, на наш погляд, пераважае над камунікатыўнай, з асобай сілай уздзейнічаючы на чытача.

Сярод моўных сродкаў, з дапамогай якіх рэалізуецца эстэтычная функцыя мовы, важнае месца належыць перыфразам – сэнсава непадзельным выразам, якія апісальна абазначаюць прадмет або дзеянне, паказваючы адначасова іх адметнасць.

Шырока выкарыстоўваў перыфразу ё сваёй творчасці Якуб Колас. У паэме «Новая зямля» перыфразы вылучаюцца як адметны вобразна-стылявы сродак пабудовы тканіны мастацкага тэксту паэмы.

Перыфразы ё паэме «Новая зямля» структурна супадаюць са словазлучэннямі: «*стварэнне вы доўгавалоса*» – жанчына [1, 58], «*жарт Іллі прарока*» — маланка і гром [1, 80], «*жыцця крыніца*» – сонца [1, 219] і сказами: «*Нядзелька, свята, людзі вольны*» [1, 296], «*Дзень быў святы*» [1, 280] і г. д.

У тканіне мастацкага твора перыфразы ўжываюцца ё якасці вобразнага сіноніма слова, называе пэўную з’яву і адначасова характарызуе яе: «*Зжывалісь з месцам, прывыкалі, / Гняздо старое забывалі*» [1, 49], «*Праменні, стрэлы залатыя / Макушы лесу прабіваюць*» [1, 69] і г. д.

Перыфразы, якія функцыянуюць ё паэме ё якасці зваротка, садзейнічаюць аўтару ё перадачы інтымных перажыванняў, паказваюць тугу па назаўсёды страчанай маладосці: «*Не вернешся, як хваля тая, / Ка мне, вясна ты маладая!*» [1, 71], «*...у прошласць канулі гадоўкі, / Мае шчаслівыя дзянёчкі, – Прайшла, вясна ты маладая!*» [1, 73].

У тэксце паэмы сустракаюцца перыфразы, якія ўжо замацаваліся моўнай традыцыяй. Такія перыфразы становяцца зразумелымі без кантэксту, што сведчыць пра іх статус як традыцыйных: «*воўча тваё мяса*» – сабака [2, 39], «*хлеба луста / Нялёгка, брат, усім дастаецца*» – сродкі для існавання, заробак [2, 4], «*і ловіш белы пух рукою*» – сняжынка [3, 153], «*маўчалі / Пад белай посцілкаю далі*» — снег [3, 148]. Той факт, што гэтыя перыфразы набылі характар традыцыйных, пацвярджаецца неаднаразовым ужываннем іх у тэксце паэмы. Так, перыфразы «*белы пух*» ужыта чатыры разы, «*часіна шэрая*» – тры разы.

Аднак у тэксце паэмы «Новая зямля» перыфразы найчасцей з’яўляюцца вынікамі індывідуальна-мастацкага бачання Якубам Коласам свету, прыродных з’яў. Ужыванні такіх перыфраз адзінкавыя: «*Цукеркі дзеду – не,*

не любы / Няхай іх качкі: псуюць зубы, / Дык лепш не знаць іх, Ну іх к ляду, / Гэту дзівочую прынаду» [1, 87], «І вось цяпер гаршчок з куццёю – / Стаўляўся з гонарам на стол / На гэта сена пад багамі / Уладар над хлебам і блінамі» [1, 171], «Ды стогі, сведкі цяжкай працы, / Стаяць, як панскія палацы» [1, 214], «І вось яна, жыцця крыніца, / Сама багіня-чараўніца, / Узышла на небе і мірнула» [1, 219], «А справа ўніз свабодным махам / Лягла другая рэчка шляхам, / Як бы сталёвая пружына; / То Вілія, Літвы дзяціна, / Няслася пышна між абрываў» [1, 263], «Пачулісь родныя навевы / І дарагія сэрцу севы / Для мужыкоў, сыноў заўзятых / Палёў, лясоў, лугоў багатых» [1, 264].

Коласава перыфраза — актыўны стылістычны сродак паэмы, якім аўтар карыстаецца, каб паўней падаць аб'ект апісання, каб выказаць адносіны да абазначанага. Ацэначны характар перыфразы з лёгкасцю робіць яе сродкам гумару і сатыры: «**Крыніцы бурнага натхнення, / Мінут вясёлых, ажыўлення, / Стаяць, як біскупы, бутэлі, / І ласа ўсе на іх глядзелі**» [1, 112].

ЛІТАРАТУРА:

1. Колас, Я. Збор твораў: У 14 т. / Якуб Колас. – Мінск: Мастацкая літаратура, 1974. – Т.6.
2. Малажай, Г. М. Сучасная беларуская мова: Перыфраза / Г. М. Малажай. – Мінск: Вышэйшая школа, 1980.
3. Перыфраза // Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мінск: БелЭн імя Петруся Броўкі, 1984.